

Lausunto valtiovarainvaliokunnan tiede- ja sivistysjaostolle

Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö KULTA ry

Asia: VNS 2/2024 vp Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2025-2028

## **Kulttuurin alueellinen saatavuus kärsii ja työllisyys heikkenee**

Jaosto pyysi asiantuntijalausuntoa OKM:n hallinnonalan säästötoimista. Meitä pyydettiin lausunnossamme kertomaan tilannekuvaa kulttuurialan osalta, sekä arvioimaan kuinka valtionavustussäästöjä olisi mahdollista kohdentaa haittoja minimoiden. Lisäksi pyydettiin kommentoimaan kulttuurialan kasvun ja viennin tukeminen.

**Tärkein toive:** Ilman luovuutta ei ole innovaatioitakaan, joten T&K-rahoitusta pitää suunnata myös luoville aloille.

### **Tilannekuva kulttuurialalla**

Kulttuuri- ja tiedeministeri Sari Multala on julkisesti ja selvästi ilmaissut, ettei kaikkia kulttuurialan säästötoimia tulla kohdistamaan vain valtionavustuksiin, vaan pöydällä on koko kulttuuribudjetti, kuten teatterien, museoiden ja orkesterien valtionosuudet.

Koska JTS-kaudelta ei ole tiedossa sitä, miten leikkaukset tulevat kohdentumaan OKM:n sisällä, eikä myöskään siitä, miten kulttuurille jyvittyvä osuus tulee kohdentumaan kulttuuribudjetin sisällä, ovat vaikutusarviot väistämättä summittaisia arvioita. Liitän lausunnon loppuun alakohtaisia esimerkkejä leikkausten vaikutuksista.

Tälle vuodelle leikkaukset tehtiin OKM:n sisällä kohdentuen kulttuuriin, liikuntaan ja nuorisoon vanhan, jo voimasta poistetun ns. jakosuhdelain mukaisesti. Mikäli näin toimitaan myös jatkossa, tulee kulttuurin alueellinen saatavuus heikentymään voimakkaasti, useita toimintoja tulee loppumaan kokonaan ja kotimaista kulttuuria tehdään kaiken kaikkiaan vähemmän ja harvemmalle: vähemmän elokuvia, vähemmän esityksiä, vähemmän tapahtumia, vähemmän kiertueita, vähemmän maksutonta tarjontaa. Alan työllisistä eniten tulevat työpaikkojaan menettämään freelancerit - sama porukka, joka menetti toimeentulonsa koronasulkujen vuoksi.

Ainoa helpotus olisi ottaa pöydälle koko OKM:n budjetti ja etsiä säästökohteita kaikilta momenteilta. Muuten isku pienille momenteille, kuten kulttuuribudjetissa, on vaikutuksiltaan kohtalokas.

### **Kulttuurialan kasvun ja viennin tukeminen**

Kasvun ja viennin osalta monet avaimet ovat työ- ja elinkeinoministeriössä, joka on jälleen kerran lakkauttamassa av-tuotantokannustinta, vaikka kaikki faktat tukevat sen enimmäissumman kasvattamista. Se on kiistatta Suomelle tuottoisa investointi.

Kokonaisuuden kannalta olennaisiksi elementeiksi nousee Business Finlandin strategia ja T&K-rahoitus. Business Finlandin pitäisi nostaa luova osaaminen strategiaansa, jotta luovan alan ammattilaisia osattaisiin hyödyntää kaikilla toimialoilla, ja näin luodaan aineetonta arvonlisää ja

nostetaan tuottavuutta. Ilman kirjausta strategiassa Business Finlandissa ei luovuuteen panosteta, sillä Creative Business Finlandkin jo lakkautettiin vailla mitään syytä. Valiokunnan pitäisi mietinnössään esittää luovuutta Business Finlandin strategiaan. Muuten se ei sinne tule.

Kulttuurialan näkökulmasta ainoa uusi raha tulee olemaan T&K-rahaa. Luovien alojen koko Suomessa on pienempi verrattuna kilpailijamaihin, joten on koko yhteiskunnan etu, että T&K-toimintaa luovilla aloilla kehitetään. Tässä olemme Suomessa aivan auttamattomasti alussa. Pelialaa lukuunottamatta luovilla aloilla on vähäinen perinne tunnistaa T&K:ta omassa toiminnassaan, eikä luova teollisuus ole useinkaan mukana niissä pöydissä, joissa T&K-politiikkaa linjataan. Siten jäämme helposti teknologiateollisuuden jalkoihin innovaatioinvestoinneissa. Luova teollisuus tulisi nähdä teollisuuspolitiikkana myös Suomessa ja siksi luovuuden tulisi näkyä myös uudessa teollisuusstrategiassa.

Helsingissä 20.5.2024

Rosa Meriläinen

pääsihteeri

Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö KULTA ry

### **Liite: alakohtaiset esimerkit**

Yleishyödyllisille taide- ja kulttuurifestivaaleille leikkaukset merkitsevät suurta epävarmuutta - ja osalle kuolemaa. Yksi festivaali on jo mennyt konkurssiin ja yksi lopettanut toimintansa leikkausten vuoksi, ja yli 10 muuta festivaalia on lopettamisuhan alla. Leikkaukset merkitsevät taidetarjonnan katoamista monilla pienillä paikkakunnilla, sillä festivaalit eivät kasva tai pysy hengissä ilman valtion investointeja. – Finland Festivals ry

Pääsylippujen alv-korotuksen vaikutus kuluttajahintoihin heikentäisi kävijöiden ostovoimaa, mikä tarkoittaisi esitysten yleisömäärien, järjestettyjen konserttien sekä esiintyjien vähenemistä ja yksipuolistumista. Jotta kotimaisen musiikin monipuolinen tarjonta sekä koko livemusiikin elinvoima turvataan, alv tulee pitää 10 prosentissa sekä kulttuurin vapaan kentän rahoitus säilyttää. – LiveFIN ry

Aineeton kulttuuriperintö ja taidot ovat kansallista pääomaa, jota ei voi jättää yksinomaan yksityisen rahoituksen vastuulle. Aineeton kulttuuriperintö ei tarvitse säilyäkseen museoita vaan osaajia, jotka osaavat välittää taitoja tuleville sukupolville. Suunnitellut ammatillisen koulutuksen leikkaukset ja aikuiskoulutustuen lakkauttaminen kohdentuvat raskaasti kädentaitojen osaajien koulutukseen. – Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito ry

Kansallisgalleriassa rahoituksen leikkaaminen vaikuttaa toimintoihin, joihin valtionrahoitusta kohdennetaan, kuten esim. maksuton tarjonta. Kansallisgalleriassa vierailee tällä hetkellä vuosittain noin 250 000 maksutonta kävijää. Kokoelmien osalta leikkaukset kohdistuisivat

kokoelmien kartuntaan ja tutkimustyöhön. Kokoelmien ylläpidosta ei voi leikata, ettei niihin pysyviä vahinkoja. – Kansallisgalleria

Lastenkulttuurin määrärahat ovat jo entuudestaan liian pienet. Taide ja kulttuuri kuuluvat kaikille lapsille. Ne ovat kaikkien lasten oikeus - jopa enemmän kuin aikuisten oikeus, sillä taide ja kulttuuri on kirjattu lapsen oikeuksien sopimukseen ja olemme sen yhteiskuntana allekirjoittaneet. Leikkaukset lastenkulttuuriin iskevät pahimmin juuri niihin lapsiin, jotka ovat muita haavoittuvammassa asemassa ja joiden kulttuuriset oikeudet ovat muita heikommat, sillä lastenkulttuurin määräraha on tarkoitettu ihan kaikille lapsille, ei vain lahjakkaille. – Suomen lastenkulttuurikeskusten liitto ry

Hintojen nousu ja järjestöjen resurssien pieneminen aiheuttaa väistämättä myös harrastushintojen nousua. Leikkaukset pakottavat teattereita myös nostamaan pääsylippujen hintoja, mikä vaikeuttaa harrastajateatterin esitysten saavutettavuutta vähävaraisille. Näin leikkaukset vaikuttavat myös harrastajateatteriryhmien monimuotoisuuden vähenemiseen ja erityisesti esimerkiksi lasten- ja nuorten teatteriryhmien toimintaan. – Suomen Harrastajateatteriliitto

Kulttuurin leikkaukset näkyvät meidän toiminnassamme suoraan saavutettavuudessa. Pienempi toiminta-avustus vaikuttaa näyttelytoiminnan supistamisen. Ruotsinkielisenä toimijana meillä on vakaata rahoitusta yksityisistä säätiöistä, mutta sekään rahoitus ei tässä kiihtyvässä inflaatiossa riitä. Valtion tuella voimme kohdistaa rahoitusta itse toimintaan ja tehdä monipuolisia, saavutettavia sisältöjä. – Stiftelsen Pro Artibus

Kulttuurialan koulutusjärjestelmä kouluttaa nuoria ammattilaisia toimialalle. Kulttuurin leikkaukset vievät pohjaa uuden tekijäsukupolven tulevaisuudelta. Esim. freelancepohjaisella musiikkialalla harva nuori pääsee suoraan alan vakituisiin töihin ja leikkaukset vähentävät työmahdollisuuksia. Nuorten osaajien menettämiseen ei ole varaa – heitä tarvitaan niin kulttuurin kasvun kuin hyvinvointimme tueksi. – Suomen Konservatorioliitto

Leikkaukset järjestöiltä ovat leikkauksia työllisyydestä. Myös Kulttuuripoliittista selontekoa laaditaan tilanteessa, jossa hallitus leikkaa työvoimavaltaisen taide- ja kulttuurialan niukoista resursseista. Minkä viestin jo tehdyt, ja pitkälle tulevaan suunnitellut toistuvat leikkaukset taiteesta ja kulttuurista kiinnostuneille, tai siitä itselleen ammattia toivoville, lapsille ja nuorille antaa? – Taiteen perusopetusliitto TPO ry

Teattereiden osalta leikkaukset lisääisivät työttömyyttä, pakottaisivat nostamaan lipunhintoja ja vaikuttaisivat heikentävästi aluetalouteen. 1 milj. euron leikkaus esittävän taiteen valtionosuusrahoituksessa tarkoittaa alalla 40 henkilötyövuoden vähennystä. Useiden kymmenien miljoonien leikkaukset tarkoittaisivat joidenkin teattereiden toiminnan loppumista kokonaan. – Suomen Teatterit ry

Suomen kulttuuri- ja tiedeinstituutit ovat Suomen tieteen, taiteen ja kulttuurin kansainvälistymisen avain- ja asiantuntijaorganisaatioita. Ne avaavat ovia kansainvälisille markkinoille. Niillä on kattavat eri alojen kansainvälisistä ammattilaisorganisaatioista ja muista toimijoista koostuvat verkostot, mikä lisää olennaisten kontaktien ja työtilaisuuksien määrää tekijöille. Instituutit päivittävät käsitystä Suomesta maailmalla ja luovat kansainvälisiä suhteita kestävästi. – Suomen kulttuuri- ja tiedeinstituutit ry

Hyvitysmaksu ei ole tavallinen harkinnanvarainen kulttuurimääräraha, sillä direktiivin tarkoittama "sopivan hyvityksen" käsite rajaa hallituksen mahdollisuuksia harkinnanvaraisesti vähentää määrärahaa esimerkiksi valtiontaloudellisten yleisten säästötarpeiden vuoksi. – Kopiosto ry

Kansanmusiikki ja -tanssi lähtevät omasta kulttuuriperinnöstä ja yhteisöllisyydestä, ja niihin osallistuu kymmeniä tuhansia suomalaisia aktiivisina tekijöinä. Niiden merkitys kansalliselle ja paikallisille identiteeteille on keskeinen. Alan rahoitus on jo nyt niukkaa, ja leikkaukset heikentäisivät vakavasti niin alan laajaa hyvinvointivaikutusta kuin suomalaisen kulttuurin näkyvyyttä maailmalla. – Kansanmusiikki-instituutti ry

Työvoimavaltaisilla pienten toimijoiden sirkus- ja tanssialoilla jokainen kymppitonnin leikkaus merkitsee paitsi työttömyyttä myös alojen monipuolisen potentiaalin kuihtumista ihmisten henkistä, fyysistä ja sosiaalista hyvinvointia sekä yhteiskunnan kestävyyttä ja resilienssiä edistävinä taiteina ja harrastuksina. Potentiaalinen kasvu jää toteutumatta, taide saavuttamatta, kulttuuri kokematta. – Sirkuksen ja tanssin tiedotuskeskus ry

Kotimaisen jazzalan erityispiirre on aktiiviset paikalliset jazzyhdistykset, jotka ylläpitävät äärimmäisen resurssitehokkaasti jazzin alueellista tarjontaa eri puolilla Suomea. Leikkaamalla jo valmiiksi äärimmäisen niukoista jazztoimijoille suunnatuista avustuksista, kavennetaan merkittävästi jazzin alueellista saatavuutta ja kulttuuritarjonnan monipuolisuutta. Leikkaamalla samaan aikaan lisäksi valtakunnallista jazzin kiertuejärjestelmää ylläpitävältä Suomen Jazzliitolta, heikennetään entisestään jazzin alueellista tarjontaa ja saavutettavuutta sekä vähennetään dramaattisesti freelancer jazzmuusikoiden työllisyyttä. – Suomen Jazzliitto ry

Museoliitto pitää ensiarvoisen tärkeänä, että hallitus noudattaa hallitusohjelman linjausta säästää museoiden valtionosuudet leikkauksilta. Valtionosuudet ovat elintärkeä perusrahoitus, joka mahdollistaa museoiden suoriutumisen lakisääteisistä tehtävistään. Monille museoille myös valtionavustus on erittäin tärkeä tai ainoa valtion myöntämä avustus. – Suomen museoliitto

Kaikki leikkaukset vaikuttavat suoraan orkesterien perustoimintaan ja lisäävät työttömyyttä. Kansainvälisesti arvostettu orkesterikenttämme takaa poikkeuksellisen hyvän paikallisen saavutettavuuden laadukkaan musiikin äärelle. Suomalainen orkesterilaitos, mainetekijä ja kansallisen yhteenkuuluvuuden ylläpitäjä, toimii tehokkaasti ja resurssiviisaasti. Mahdollisten leikkausten myötä se on helposti haavoitettava, mutta vaikeaa ja hidasta rakentaa uudelleen. – Suomen sinfoniaorkesterit ry